

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiae Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

Art. 1. Regulæ conscientiam dirigendi ex parte intellectûs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

cit, si exprimaturspecies facti. Quodsi tamen nulla specialis lex in transgressione occurrat, sed Conscientia solum in genere dicter, aliquid esse malum, erit solum contra Synteresin. Valent. T. 2. D. 2. q. 14. p. 4. §. Hanc tamen, vel ut alij volunt, contra virtutem quandam innominatam. An autem Conscientia etiam obliget, ut eam semper sequamur, hoc est, ut affectum nostrum eidem reipsa conformemus, constabit ex dicendis de Conscientia in particulari.

QUÆSTIO II.

De regulis Conscientiæ directivis in communi.

Quæ ad dirigendam Conscientiam generativè spectant, habent se tum ex parte intellectus, tum ex parte voluntatis. Hæc ubi breviter exposuerimus, subjungemus nonnullas alias regulas ad Conscientiam dirigendam idoneas.

ARTICULUS I.

Regula Conscientiam dirigendi ex parte intellectus.

12. Regula I. ad omne peccatum tam necessaria est cognitio, seu advertentia rationis, ut, si ea desit, nullum unquam in quocunque actu seu opere committatur peccatum. De ratione enim peccati est, ut sit voluntarium, voluntarium autem esse nequit sine cognitione: neque enim voluntas ullum actum circa aliquod objectum exercere potest, nisi fuerit illuminata ab intellectu, rem, in quam tendit, representante: fere sicut oculus co-

lores videre nequit, nisi sint illuminati. Ita omnes.

13. II. Ad contrahendum peccatum quodcunque seu veniale, seu etiam mortale, non sufficit habere conscientiam habitualement de malitia actus, id est, non sufficit cognovisse aliquando v. g. heri vel ante complures dies actum istum malum esse; sed necesse est, ut advertentia sit actualis; & quidem tunc, cum actio voluntatis peccaminosa committitur, aut incipit committi. Imò nemo unquam dicendus est peccare eo momento, quo non habet actualem cognitionem malitiæ moralis, etsi paulò antè præcesserit. A peccato ergo excusat actualis inadvertentia malitiæ in objecto: ad quem tamen effectum ut sufficiat, debet esse inculpada, seu, quod idem est, invincibilis; ut mox dicetur de ignorantia: nam & hæc huc spectat, & ad præsens propositum dici potest, carentia notitiæ in subjecto approfcire ea, in quibus humana actio consistit, &

14. Dividitur variè: sed omissis alijs divisionibus adferamus illam solam, quæ ad peccati notitiam facere potest: & est hæc, cum ignorantia alia dicitur vincibilis, alia invincibilis. Ista vocatur etiam antecedens, justa, & probabilis, éstque illa, quæ ab operante vinci nequit. Illa vocatur etiam consequens, injusta, & improbabilis; éstque illa, quæ ab ignorante, si sufficientem juxta negotij qualitatem adhibuisset diligentiam, vinci potuisset: & rursus alia est affectata, alia non affectata. Affectata est, cum quis dedita operâ, positivè & directè vult ignorare, idque vel ex tædio discendi, vel ut lege ignorata liberiùs peccare possit, vel excu-

satio-

fationem mereatur: & hæc ignorantia æquiparatur scientiæ, ut ex *cap. Questum. de Pœnit. & remiss.* docet Palao *tr. 2. D. 2. p. 15. n. 4.* Non-affectedata est, quæ non est directè volita, sed indirectè tantùm: & iterum una est crassa, lata & iupina, ad quam vincendam nulla est adhibita diligentia; altera non-crassa, ad quam vincendam aliqua, sed modica & non sufficiens, diligentia est adhibita. Sanch. *l. 1. Mor. c. 16. n. 17.* Palao *l. c.*

15. Jam verò difficultas est, quid requiratur ad hoc, ut ignorantia humanâ diligentia vinci possit? Aliqui cum Valent. *T. 2. D. 6. q. 6. coroll. 6.* dicunt, sufficere virtua-lem seu interpretativam cognitionem operis, qualem esse ajunt in illo, qui, licet nullam penitus cognitionem actualem de malitia objecti habeat, obligatus tamen erat habere. Et est hæc communis persuasio plebis, existimantis, eum, qui, licet nullam ne minimam actualem & expressam cognitionem, nec suspicionem, scrupulum aut dubitationem de malitia objecti habeat, opus tamen alioqui prohibitum facit, peccare: quia, inquit, eam prohibitionem potuit, & debuit scire, & tamen nescivit.

16. Sed omnino tanquam verum, tenendum est, non sufficere illam obligationem, sed necessarium esse, ut adsit aliqua actualis cognitio, dubitatio, aut scrupulus de tali obligatione. Sanch. *n. 21.* Palao *n. 5.* Dian. *p. 4. tr. 4. R. 36.* Sanchius *in select. D. 19. n. 1.* omne enim liberum exercitium voluntatis dependet à cognitione: ergo nisi præcedat aliqua actualis notitia de obligatione sciendi, nemo potest ignorantiam liberè deponere, aut retinere. Nam qui actualiter ne

suspicitur quidem de lege vel malo, habet se non tanquam vigilans, sed quasi plene dormiens respectu legis; non enim vigilat mens circa aliquid, de quo saltem suspicionem aliquam à longè, vel consulam notitiam non habet. Certum autem est, eum, qui dormit, verè non esse liberum in suis actionibus; & ideo non potest esse in libera voluntatis potestate, veritatem investigare, aut omittere investigationem, si nihil ipsi de tali obligatione occurrat.

17. Si ergo homo, postquam saltem consulam cognitionem de obligatione depellendæ ignorantia acquisivit, facit, quantum est in se, ut eam depellat, excusatus est, ita ut, si post adhibitam ejusmodi diligentiam adhuc veritatem non cognoscat, censeatur laborare ignorantia invincibili. Cùm autem dicitur, hominem debere facere, quantum est in se, non est sensus, eum debere per totum mundum discurrere, ut consulat omnes doctos, orare, jejunare &c. etsi enim hæc omnia, quantum est in se, possit facere, nimis tamen grave foret, eum ad hæc obligare. Sensus ergo est, adhibendam esse eam diligentiam, quæ sufficiat ad probabile judicium de ea re formandum: talis autem erit, si dubitans, an contractus, quem celebrare cogitat, sit usurarius, consulat duos vel tres viros doctos, nullâ malè consulendi suspicione laborantes: hi enim, si negent, tutus erit; sufficit enim eorum dictum ad formandum judicium probabile. Item talis erit, si rusticus dubitans, an hodiernus dies sit jejunii, interroget Parochum, aut Concionatorem, vel unam alteramve personam doctam, quæ id scire debe-
rent

rent: & sic in aliis materiis. Hoc tamen addendum est, juxta diversitatem materiæ, personæ, aut officii diversam esse diligentiam. Unde si ipse sis doctus, ipse quoque sufficiens studium adhibere debes; etsi enim aliqui excusentur, si alios consulant, non tamen omnes; rusticus enim consulens Parochum, excusabitur; vir tamen urbanus non semper excusabitur.

18. Ceterum utraque hæc ignorantia alia est Juris, vel communis, vel particularis; alia facti. Illa contingit, cum lex ignoratur, ut si quis nesciat, die festo audiendum esse Sacrum, in Vigilia alicujus Sancti jejunandum; percussione Clerici specialiter ab Ecclesia esse prohibitam. &c. Ista verò contingit, quando adest quidem notitia legis, sed factum ignoratur; ut si quis nesciat, hunc diem esse festum, Vigiliam Sancti, eum, quem percutit, esse Clericum &c. Jam verò ignorantia invincibilis, seu juris illa sit seu facti, excusat ab omni peccato, quantumvis alioqui opus, quod fit, grave sit, & DEI legi contrarium. At ignorantia, quæ vincibilis est, non excusat à peccato. Et ratio est, quia illa tollit voluntarium, non ista. Hinc autem breviter

19. Patet, quàm frustra se illi crucient, qui, postquam ex libro vel concione &c. intellexerunt, actionem illam, quam olim in adolescentia exercuerunt v.g. pollutionem ex genere suo esse illicitam, putant, se reos peccati esse, etsi tunc, cum eam actionem exercuerunt, nulla ipsis, ne tenuissima de malitia morali cogitatio, suspicio, aut dubitatio inciderit: licet enim, si tunc talis cogitatio in mente fuisset, utique fuissent peccaturi, cognitio

tamen postea acquisita nullo modo facit, ut opus illud jam pridem peractum, quoad id, quod fuit ignoratum, fuerit voluntarium, atque adeo ad culpam imputandum.

20. III. Ad peccatum constituendum non satis est, advertere ad ipsum actum materiale, vel ad ejus delectationem, aut utilitatem &c. sed necesse est, ut habeatur aliqua ipsius malitiæ, seu inhonestatis moralis (quòd scilicet peccatum, seu malum sit contra rectam rationem vel DEUM) cognitio; aliqua, inquam, quæ sit saltem dubitatio, aut suspicio alicujus mali, periculi, vel obligationis: quæ positâ possit quis ac debeat saltem veritatem inquirere. Hinc si malè loquaris de altero, vel famæ alienæ detrahas, non est satis, quòd advertas, te malè de altero loqui, & nocere eidem; sed necesse est, ut hoc ipsum repræsentetur tibi formaliter ut peccatum, seu morale malum contra legem vel DEI, vel rectæ rationis. Sic cum bibendo sensim te inebrias, non est satis, quòd advertas te bibere, vinumque esse dulce, forte &c. sed necesse est, ut advertas rationem peccati in potu. Similiter si phantasia inhonestum quid volvat, aut potentiæ externæ operentur, atque etiam in appetitu sensitivo delectatio exciteretur, ipse tamen intellectus non advertat aliquo modo malitiam, vel periculum ejus in illo actu, vacabit omni culpa, quantumvis longo tempore duret; & inconsideratio, quoad excusandum à culpa, censetur omnino naturalis. Sic etiam, ut dicaris peccare contra præceptum v.g. jejunii, non est satis, quòd advertas, te comedere carnes, nihil interim cogitans, aut advertens de obligatione ab

ius abstinendi, sed necesse est, ut advertas, eam comestionem esse illicitam seu prohibitam. Reginald. l. 11. c. 7. n. 32. & cap. 5. n. 46. & alii.

21. IV. Specifica malitia necessario est cognoscenda: cujus ratio sumitur ex fundamento sæpius allegato; quod nimirum nihil volitum, nisi præcognitum. Unde nec specialis malitia cuiquam poterit imputari, nisi præcognita. Hæc regula difertè quidem ab auctoribus non traditur, videntur tamen eam supponere, cum in casibus specialibus eam insinuant. Certè, ut omittam alios, S. Thomas 1. 2. q. 72. a. 9. generatim docet, nullam circumstantiam addere novam malitiam, nisi præcognoscatur, si quis ergo non cognoverit specialem aliquam malitiam in objecto latentem, aut non cogitaverit de illa, eam non contrahet, licet alioqui peccet. Hinc, si in uno actu plures reperiantur malitiæ, intellectus autem tantum unam cognoscat, tunc reliquæ, quæ menti non fuerunt objectæ, non imputantur: sic qui rem, quam scit quidem esse alienam, nescit tamen esse Sacram, surripit, tantum simplicis furti reus est: qui hominem, quem nescit esse Clericum vel patrem, percutit, solum contra iustitiam peccat; peccaturus alioquin etiam contra Religionem, vel Pietatem, seu reverentiam parentibus debitam, si eas circumstantias cognovisset. Item qui fornicatur cum muliere, quam nescit esse conjugatam, admittit quidem peccatum luxuriæ, sed non adulterii. Et sic de reliquis. Bonac. de peccat. D. 2. q. 7. p. 3. n. 9. & de Matrim. q. 4. p. 7. n. 6. Sanch. l. 1. Mor. c. 16. n. 10.

22. Nihilominus tamen non est opus
R. P. Stoer, Trib, Penit.

ram explicita cognitione speciei, ut sciatur, ad quodnam vitium pertineat, vel cui virtuti opponatur, (nec enim Confessarii vel Theologi id semper sciunt) sed satis est confuse intelligere, esse peccatum à cæteris distinctum per peculiare objectum, & diversam malitiam, sicut omnes sciunt, adulterium esse peccatum aliud, quàm simplicem fornicationem, quia nempe cum conjugata committitur, licet nesciant, quod duabus virtutibus repugnet, nempe Justitiæ & temperantiæ; imò si mulier ad peccandum sit illecta, etiam charitati. Neque alia expressio specierum requiritur, quàm ut narretur factum cum suo objecto & circumstantiis; neque enim necesse est dicere, se peccasse contra Justitiam & Temperantiam: alia est ratio de scandalo; hoc enim non est perpetuò connexum cum adulterio.

23. V. Nemo peccat mortaliter, nisi qui distinctè & determinatè advertit malitiam gravem ac mortalem, vel periculum ejus. Hinc, qui solum advertit in objecto malitiam in genere, confuse & indeterminatè, non distinguens, an sit mortalis vel venialis tantum, non peccat mortaliter, etsi res alioqui in se gravis sit. Reginald. l. 13. c. 8. s. 1. n. 70. Tann. T. 2. D. 2. q. 6. d. 2. n. 24. Bresser. l. 5. c. 20. n. 205. Dian. p. 1. tr. 7. R. 24. & p. 3. tr. 4. R. 162. & p. 5. tr. 5. R. 31. & alii. Ratio est, tum quia operans ex cognitione malitiæ in communi præsumitur se virtualiter & interpretativè ad partem mitiorem determinare, cum hinc agatur de re admodum odiosa, & juxta regulam juris odiosa sunt restringenda: tum quia ubi non agnoscitur culpa mortalis, non potest

Xx

potest

potest imputari voluntati, hinc autem ex hypothefi nulla mortalis culpa agnofcitur: tum quia duriffimum videtur, hominem cum tali cognitione jocose tantum & leviffimè mentientem peccare mortaliter, & pœnas æternas mereri, cum nullam de peccato mortali habuerit cognitionem, vel fufpicionem. Quodfi verò cum ejusmodi cognitione malitiæ in communi conjunctus fit aliquis ferupulus vel dubitatio de latente malitiæ gravi, tum qui ex ea notitia operatur, à culpa lethali non erit immunis propter periculum peccandi graviter præcognitum; nemo enim peccat propter periculum, nifi id & prævideat, & fine jufta caufa eidem fe exponat. Ceterum hæc regula potiffimum in indoctis, rudibus, & incultis v.g. rufficis, mulierculis, pueris, præcipuè iis, qui funt in confinio perfectæ rationis, & fimilibus habet locum: at verò in hominibus cultis & doctioribus vix unquam eft tam imperfecta malitiæ advertentia, ut non difcernat, gravisne ea fit, an levis: vel faltem, ut nulla occurrat cogitatio de obligatione examinandi, utrum id, quod agunt, mortale fit vel veniale. Quodfi tamen revera & in his quandoque detur tam confufa, quam dixi, malitiæ confideratio (certè dari poffe, non dubito: neque enim sapiens femper fapit, præfertim in fubitis cafibus, in quibus & ifti non femper ad prædictam obligationem advertere folent) nec ipfi gravioris, quam venialis culpæ condemnandi funt.

24. Neque ex dictis fequitur, innumeros à peccatis mortalibus excufari; plerique enim, cum operantur, apprehendunt malitiam tantum in communi. Hoc

enim etfi quibusdam videatur absurdum, oprandum tamen potius videtur; cum DEUS per hoc minus offendi videatur. Neque frenum laxat fccleribus hæc fententia; qui agit de cafibus, in quibus datur ignorantia & inconfideratio invincibilis. Præterquam quod raro contingat, ut malitia ita abftractè proponatur: verofimillimum enim eft, hominem non omnino ftupidum, quamprimùm ipfi occurrit, opus, quod molitur, effe malum, fimul etiam apprehendere, id effe grave, & valde indecens, ac repugnans prohibitori, vel leve; vel faltem dubio, aut ferupulo de gravitate & levitate malitiæ tangi; etfi inter mortale & veniale non ita difcernat, ut his vocibus fignificantur; hoc enim non eft neceffe: fufficit enim, fi fub æquivalentibus terminis apprehendantur. Unde etiam raro fequitur ea excufatio.

25. VI. Si quis in actu advertat malitiam tantum levem & venialem, peccat tantum venialiter; etfi alioqui res in fe gravis fit & mortalis: non enim gravior culpa contrahi poteft, quam cognofcatur.

26. VII. Non admittitur peccatum mortale, nifi adfit plena & perfecta confideratio feu advertentia malitiæ gravis: fi enim adfit advertentia femiplena tantum, ac imperfecta, veniale tantum peccatum conftitui poteft qualifcunque demum fit materia, etiam fecundum fe graviffima, Bonac. n. 3. & alii: fi enim qualibet advertentia fufficeret ad mortale, nimis ardua & difficilis videretur ad cælum via, nec Chrifti jugum tam fuave ac leve diceretur.

27. VIII. Quænagii autem advertentia

tia malitiæ dicenda sit plena, quæ semiplena, haud facile est explicare. Communis & obvia resolutio est, tunc dari plenam advertentiam, quando clarè & expressè cognoscitur malitia objecti, vel saltem periculum malitiæ: semiplenam verò, quando malitia objecti, vel periculum malitiæ cognoscitur obscure, & quasi tenebris involutum; ad eum fere modum, quo ij, qui nondum à somno plenè ac perfectè excitati sunt, cognoscunt; vel qui dubia jam luce nòrunt quidem id, quod eminus vident, animal esse, non tamen discernere possunt, quale illud sit, bos, an equus? potest enim etiam in perfecta vigilia cogitatio malitiæ tam tenuis esse, ut æquivalcat illi, quam semidormientes v. g. habere solent: quæ proinde ad peccatum mortale non sufficit. Ita fere explicat Sanch. *l. 1. Mor. c. 1. n. 10.* Causa verò, cur homo, pessimam aliqui exercens actionem, non attendat plenè ad malitiam objecti, fere duplex est. I. est, quia animus ad alias res est distractus; quò enim quis pluribus est intentus, eò minor est ad singula sensus. II. est, quia animus subinde vehemènti aliqua passione v. g. iræ, tristitiæ, timoris commovetur, ita ut abripiatur cognitione solius utilitatis vel damni, commoditatis vel incommoditatis, hoc est, honoris vel contemptus, voluptatis vel molestiæ, quam ex suo opere percipit. Quæ sanè facere possunt, ut homo valde tenuiter ad operis malitiam, seu moralem inhonestatem, vel periculum ejus attendat. Quo proinde casu vel nullum committitur peccatum (si nimirum ratio penitus absorbeatur, ut nulla adsit advertentia malitiæ, vel periculi ejus) vel

solum veniale, quando scilicet ratio non omnino absorbetur, sed perturbatur tamen ita, ut obscure & imperfectè tantum ad malitiam, ve ejus periculum attendat. Unde fit, ut aliquis malum illud possit quidem simpliciter excutere, sed tamen non ita facilè, propterea quòd nondum plenè cernat, in quoniam, aut quali motu hæreat.

28. IX. Ad peccatum mortale constituendum non sufficit scire, quòd graviter repugnet rectæ rationi, sed insuper requiritur, ut specialiter sciatur, id à DEO prohibitum esse. Less. *l. 13. de perfect. Divinis. c. 26.* Coninch. *de virtut. D. 32. d. 5. n. 39.* Lugo *de Incarn. D. 5. f. 5. à n. 74. & alij.* Ratio est: tum quia SS. PP. peccatum mortale definiunt, explicant, & exaggerant ex eo, quòd potissimum fit contra legem DEI prohibentis: tum quia peccatum illud, quòd non continet formalem offensam DEI, non est mortale Theologicè; sed peccatum, quòd non est contra legem seu prohibitionem DEI, non continet formalem offensam DEI: fere sicut Princeps aliquis non potest rationaliter offendi factò alicujus sui subditi, si id factum non prohibuerit.

29. X. Ad peccatum mortale non sufficit scire, id graviter non repugnare rectæ rationi, sed requiritur, ut, dum committitur, sciatur, sive occurrat, id esse gravem DEI offensam. Less. Lugo. *ll. ce.* Bellarm. *l. 4. de Rom. Pontif. & alij.* Ratio est; quia si homo non cognoscit, DEUM offendi, & quidem graviter, tunc offensà gravem non est illi voluntaria, neque malitia offensæ formalis in ipso actu reperietur; ergo non poterit illi ad culpam imputari: quod si verò ratio of-

P. 1
 1116
 Poen

fensæ formalis DEI non reperitur in actu, non erit peccatum Theologicum, ergo nec mortale, licet fiat cum advertentia, quod sit contra naturam rationalem. Theologi enim peccatum longè aliter considerant, quàm Philosophi morales: isti enim considerant peccatum, prout dicit oppositionem cum natura rationali, seu dictamine rationis, seu, ut alij loquuntur, cum republica rationali: illi verò, prout dicit oppositionem cum dictamine Divino, vel cum DEO republicæ rationalis capite. Et hinc factum est, ut duplex in peccato distingueretur malitia; una Philosophica, illa nempe, quæ est contra naturam rationalem: altera Theologica, illa scilicet, quæ desumitur ex oppositione cum Divina Majestate, & alio nomine formalisimè dicitur *offensa DEI*, quia injuria & offensa DEI nihil aliud est, quàm voluntaria oppositio cum ejus præceptis. Et in hac consideratione sermo est de peccato, cum quæritur, an ad hoc, ut contrahatur, requiratur cognitio repræsentans, illo offendi DEUM, & quidem graviter. Et prærequiri, etiam Christus ipse *Luce 12.* satis indicavit: servus, inquit, qui cognovit voluntatem Domini sui, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis; qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Ex his enim satis apertè constat, peccatum commissum sine advertentia, DEUM illo graviter offendi, non mereri poenam æternam, atque adeo nec mortale esse in sensu Theologico.

30. Non est autem facilè existimandum, hominem Christianum, præsertim bene instructum & excultum, in suis

operibus tam incurium esse, ut, si incidat ipsi, ea rectæ rationi repugnare, non statim incidat, eadem etiam DEO repugnare, & displicere. Hoc enim à puero docemur: quæ autem aliquis assuevit certo modo apprehendere, nunquam aliter, nisi de industria, apprehendit, v.g. qui assuevit Petrum apprehendere ut capillatum, vestitum &c. solem ut in celo existentem &c. nunquam apprehendet Petrum, nisi studio, sine capillis, vestibus &c. nunquam solem extra celum &c. sunt nimirum objecta quædam ita inter se connexa, ut unum non cogitemus sine alio, nec species unius excitentur, quin alterius quoque species excitentur. Et ideo longè facilius est, hominem Christianum omnino non advertere malitiam in suis actibus, quàm advertere repugnantiam in iisdem cum recta ratione, sine advertentia repugnantia ad DEUM. Quod si tamen daretur casus, quo homo Christianus; aut quisvis alius invincibiliter ignoraret, vel non adverteret, DEUM à se offendi, omnino concedendum esset, talem verè non peccare mortaliter, neque idcirco poena æternâ dignum esse.

ARTICULUS II.

Regula conscientiam dirigendi ex parte voluntatis.

31. Regula 1. Ad peccatum constituendum non sufficit sola, quantumvis alioqui plena sit & perfecta, notitia malitiæ: alioquin ipse etiam DEUS omnium peccatorum reus erit, ut qui exactissimè nôrit cujusque peccati malitiam: sed præterea necessarium est, ut actus sit volun-